

**Programma van maatregelen bij Archeologienota :
Leliestraat 59, Sint-Katelijne Waver, Sint-Katelijne
Waver (prov. Antwerpen)**

Robby Vervoort
Freelance Senior Archeoloog
Borgerhout, september 2016

Titel

Programma van maatregelen bij Archeologienota:

Leliestraat 59,

Sint-Katelijne Waver, Sint-Katelijne Waver

(prov. Antwerpen)

Auteur

Robby Vervoort

Opdrachtgever

Delhaize Le Lion/De Leeuw

Projectcode

2016H61

Plaats en datum

Borgerhout, september 2016

Reeks en nummer

RVFSA-Rapport,

Inhoud

1. Technische fiche/administratieve gegevens	3
2. Inleiding	6
3. Onderzoeksvragen.....	6
4. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied	8
5. Programma van maatregelen.....	9

1. Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site

Sint-Katelijne Waver, Leliestraat

Ligging

Antwerpen, Sint-Katelijne Waver, Sint-Katelijne Waver,
Leliestraat 59

Kadastrale gegevens

Sint-Katelijne Waver: 1de Afdeling

Sint-Katelijne Waver: Sectie B

Perceelnummers: 452Y

Bounding Box

X 163329,9 Y 195165,5

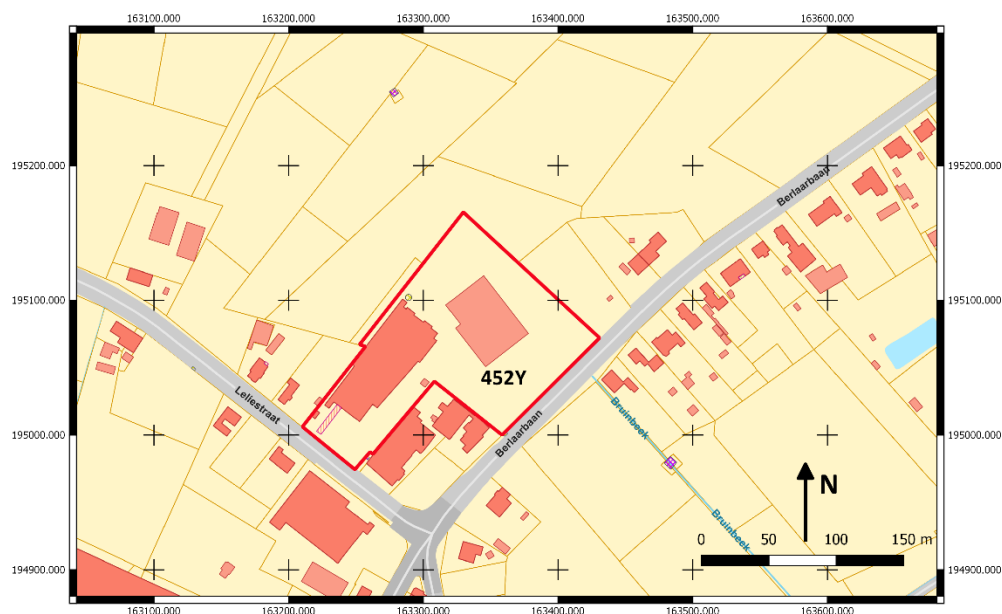
X 163431,5 Y 195072,0

X 163358,0 Y 195000,1

X 163307,7 Y 195039,5

X 163249,3 Y 194975,2

X 163209,9 Y 195006,0

Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding onderzoeksgebied¹

Onderzoek

Archeologisch en geschiedkundig bureauonderzoek

Projectcode

2016H61

Opdrachtgever

Delhaize Le Lion/De Leeuw
Osseghemstraat 53
1080 Brussel

Contactpersoon opdrachtgever

De heer Gaëtan Martinage

Uitvoerder

Robby Vervoort. Freelance Senior Archeoloog. Research
& Consultancy.

Erkend archeoloog

Robby Vervoort OE/ERK/Archeoloog/2016/00126

Nummer wettelijk depot

Niet van toepassing

¹ www.geo.onroenderfgoed.be

Termijn

11 augustus - 18 september

Geplande ingreep

Sloop bestaande bebouwing (winkel en magazijnen) en verhardingen (parking), bouwen nieuwe winkel, magazijnen en parking en heraanleg nutsleidingen.

Geldende wetgeving en voorwaarden

Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014. De nota werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 3000m² of meer, zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en is gelegen buiten een zone waarop lagere oppervlaktecriteria van toepassing zijn.

Randvoorwaarden

De percelen zijn momenteel in gebruik als winkelruimte, magazijn en verharde parking. De toegankelijke zone van het grasveld is verstoord door ondergrondse nutsvoorzieningen.

Doelstelling

Het doel van deze archeologienota is om via de tot op heden beschikbare bronnen (bureauonderzoek) na te gaan wat het archeologische potentieel van het projectgebied is, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief, en hoe hiermee dient omgegaan te worden.

Vraagstelling

- Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?
- Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?
- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorisch potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

- Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?

Thesaurus

Archeologienota, bureauonderzoek

2. Inleiding

Naar aanleiding van een stedenbouwkundige vergunning te Sint-Katelijne Waver, Leliestraat 59, werd gevraagd een archeologienota op te stellen. Daarom werd in de eerste plaats een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem uitgevoerd (bureauonderzoek). Op basis van de resultaten van dit bureauonderzoek werd vervolgens het hieronder geschreven programma van maatregelen opgesteld.

3. Onderzoeksvragen

- *Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?*

Op basis van het beschikbare bronnenmateriaal kan besloten worden dat het projectgebied gelegen is in een gebied waar nog tot in de late middeleeuwen uitgestrekte boszones voorkwamen. De onaantrekkelijke vochtige gronden zorgden ervoor dat de bebouwing in de regio gedurende eeuwen bestond uit verspreide woningen en hoeves met walgracht. Dit resulteerde in een akkerlandschap doorsneden door tal van kleinere wegen met plaatselijke alleenstaande of soms geconcentreerde bebouwing in de gehuchten. De regio is heden een centrum voor de tuinbouw en groententeelt. Het projectgebied werd pas vanaf de tweede helft en voornamelijk in het derde kwart van de 20ste eeuw bebouwd.

Het projectgebied zelf bestaat echter uit een drogere zandige bodem die gezien zijn ligging temidden van natte gronden in het verleden wellicht aantrekkelijker was als woonplaats. Daarom is er een verhoogde kans op de aanwezigheid van archeologische resten in het projectgebied.

- *Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?*

De gekende archeologische sites aangeduid op de CAI in de ruimere omgeving van het projectgebied kunnen in drie categorieën worden onderverdeeld. De eerste categorie bestaat uit de hoeves met walgracht. Hun voorkomen op de kaart van Ferraris dateert ze vóór 1777. Hun herkomst ligt vermoedelijk, gezien de historiek van de regio, ten vroegste in de late middeleeuwen. De tweede categorie bestaat uit de locaties die betrekking hebben op de vroeg-20ste eeuwse verdedigingsgordel rond Antwerpen. De laatste categorie kan in verband gebracht worden met de KW-linie, opgericht tussen 1939 en 1940.

De laatste jaren werden verschillende prospecties met ingreep in de bodem uitgevoerd in de ruime omgeving van het projectgebied. Met uitzondering van een dit jaar uitgevoerde prospectie (op ruim 5 kilometer van het huidige projectgebied) werden enkel post-middeleeuwse sporen aangetroffen die in verband konden worden gebracht met landbouwactiviteiten en landgebruik. De aangetroffen resten bij de recente prospectie bevonden zich in een drogere zone van het onderzochte terrein en konden op basis van aangetroffen aardewerk wellicht in de ijzertijd worden gedateerd.

- *Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het terrein?*

Op basis van de onderzochte bronnen kan niet worden uitgesloten dat er zich geen archeologische resten in het projectgebied bevinden. Wel kan geconcludeerd worden dat de kans op het voorkomen van archeologische resten met een hoog kennisvermeerderingspotentieel klein is aangezien een groot deel van het terrein reeds werd verstoord bij de constructie van de huidige bebouwing. Op basis van de beschikbare bronnen kan geconcludeerd worden dat het projectgebied voor de bebouwing in de 20ste eeuw dienst deed als akker en dit minstens sinds het laatste kwart van de 18de eeuw.

Aan de hand van de tijdens de bureaustudie onderzochte bronnen kunnen we besluiten dat, indien er zich archeologische resten in het projectgebied bevinden, deze wellicht dateren uit de periode voor de late middeleeuwen. Echter zullen deze sporen grotendeels vernield zijn bij de constructie van de huidige bebouwing, zoals kon worden aangetoond bij het in opdracht van de bouwheer uitgevoerde booronderzoek. Wellicht is het terrein nog meer verstoord dan eerder beschreven aangezien de juiste positie van alle ondergrondse elementen heden niet meer gekend is.

- *Wat is de impact van de geplande werken?*

De geplande werkzaamheden zullen een negatieve impact hebben op het eventueel aanwezige bodemarchief en zullen een bijkomende verstoring en vernieling van het bodemarchief met zich meebrengen in de zones waar het bodemarchief nog niet volledig werd vernield.

- *Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?*

Op basis van het bestudeerde bronnenmateriaal kan niet worden aangetoond dat er zich geen archeologische resten in het projectgebied bevinden. De bronnen tonen echter wel aan dat de kans op het voorkomen van sites met een hoog potentieel tot kennisvermeerdering laag is aangezien een groot deel van het projectgebied volledig tot zwaar verstoord werd. Hierdoor kunnen de eventueel aanwezige resten niet in hun ruimere context worden bestudeerd en geven ze enkel informatie omtrent de bewoningsverspreiding op een bepaald moment in het verleden. De nodige inspanning (logistiek en financieel) weegt niet op tegen de mogelijke resultaten.

Het niveau waarop zich eventueel archeologische resten bevinden kon niet worden achterhaald op basis van het bureauonderzoek. In de Code van Goede Praktijk worden verschillende achtereenvolgende onderzoeksmethodes voorgesteld teneinde de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. De diepte van het archeologische niveau kan bepaald worden door gebruik te maken van landschappelijke boringen. Echter op basis van het bureauonderzoek blijkt dat de enige toegankelijke zone van het terrein reeds grotendeels verstoord werd door de aanleg van ondergrondse bassins en leidingen. Hierdoor zou enkel door middel van mechanische boringen de diepte van het eventuele archeologische niveau worden bepaald. Op basis echter van reeds in opdracht van de bouwheer uitgevoerde boringen kon vastgesteld worden dat het volledige terrein tot minstens 45 centimeter onder het huidige maaiveld werd afgegraven. Bijkomende boringen lijken ons dan ook eerder nutteloos te zijn en zullen allicht weinig tot geen relevante bijkomende informatie opleveren. Ook een visuele prospectie van het terrein lijkt ons zinloos. In eerste instantie omdat een groot deel van het terrein bebouwd is, ten tweede omdat het toegankelijke deel begroeid is met gras, wat een nefaste invloed heeft op de zichtbaarheid en bovendien als verstoorde zone werd aangegeven door de aanwezigheid van ondergrondse nutsvoorzieningen.

Geofysisch onderzoek biedt mogelijkheden om een zicht te krijgen in de verticale bodemopbouw (GPR) maar heeft als nadeel de hoge kostprijs, de complexe verwerking van de gegevens en het feit dat de verkregen data tevens door bijkomend veldwerk moeten gestaafd worden.

De laatste mogelijkheid om de diepte van het archeologische niveau te bepalen is door middel van proefsleuven. Hierdoor kan tevens een inzicht verkregen worden op de aard van de eventueel aanwezige resten in het projectgebied. Echter gezien het lage kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied zal de kostprijs de eventuele output van gegevens niet kunnen verantwoorden.

We kunnen dus concluderen dat de toegepaste methode (bureauonderzoek zonder ingreep in de bodem) geen antwoord bood op alle gestelde onderzoeksvragen, maar dat voldoende informatie werd verzameld om een inschatting te kunnen maken van het kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied en dat er geen bijkomende vooronderzoeken of een vervolgonderzoek dienen te gebeuren.

4. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied

Het feit dat het betreffende perceel op verschillende plaatsen volledig tot zwaar verstoord is, doet ons concluderen dat het projectgebied geen groot potentieel heeft op kennisvermeerdering. De mogelijkheid bestaat dat er zich nog archeologische resten bevinden in het projectgebied. Echter door de hoge verstoringsgraad zal de uit de eventueel aanwezige resten voortvloeiende informatie eerder beperkt zijn. Het is steeds belangrijk bij de studie van archeologische resten om zo veel mogelijk

informatie omtrent de context van de aangetroffen resten te kunnen achterhalen. De in de bodem bewaarde informatie is op zich al slechts een gedeelte van het gehele verhaal. Indien hierbij nog een groot deel van de eventueel aanwezige informatie bijkomend werd vernield, betekent dit een verlies aan potentiële informatie omtrent de wel nog bewaarde resten. De belangrijkste bron aan informatie lijkt ons dan ook te bestaan uit het aantonen van menselijke aanwezigheid in een bepaalde periode in het projectgebied. Gezien het beperkte kennisvermeerderingspotentieel lijkt het ons dan ook niet opportuun bijkomende kosten te maken voor verder onderzoek met het oog op eventueel aanwezig archeologische resten in het projectgebied.

5. Programma van maatregelen

Er werd een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem uitgevoerd, dat aangeeft dat er geen bijkomende maatregelen meer nodig geacht worden in het kader van de geplande werken. Al het vooronderzoek dat noodzakelijk is om met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed werd uitgevoerd.

De impact van de geplande werkzaamheden werd getoetst aan de gekende reeds verstoorde en reeds onderzochte zones, de gekende geologische, bodemkundige en ecologische kenmerken en de gekende archeologische en historische waarden (zie verslag van resultaten van het vooronderzoek).

Belangrijk in de afweging van de noodzaak voor verder vooronderzoek zijn de aard van de archeologische relictten in de omgeving, de huidige graad van verstoring, het beperkte potentieel tot kennisvermeerdering en de hieraan gekoppelde meerkost ten gevolge van bijkomend onderzoek.

Naar aanleiding hiervan zijn geen verdere maatregelen vereist. Daarom wordt geen programma van maatregelen opgemaakt. Deze beslissing steunt op onderstaande redenering.

De afweging of verder vooronderzoek noodzakelijk is, gebeurt op volgende wijze:

Na iedere fase in het vooronderzoek volgt verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek onvoldoende informatie gegenereerd is om:

- *de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven*

Hoewel niet kon aangetoond worden dat er zich geen archeologische resten in het projectgebied bevinden, kon wel voldoende worden aangetoond dat deze resten grotendeels verstoord zijn en dientengevolge geen groot potentieel op kennisvermeerdering hebben.

- *een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen*

Gezien het ontbreken van mogelijke archeologische resten met een hoog potentieel aan kennisvermeerdering dienen geen verdere maatregelen genomen te worden.

- *een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken*

Er dient geen archeologische opgraving plaats te vinden in het projectgebied.

- *een plan van aanpak voor een behoud in situ op te maken*

Er dient geen plan van aanpak gemaakt te worden voor een eventueel behoud in situ.

Op basis van het uitgevoerde vooronderzoek kunnen we besluiten dat er voldoende informatie is gegenereerd om een te bekrachtigen archeologienota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft.